

Gauguin, Paul: Where Do We Come From? Who Are We? Where Are We Going? 1897

SPIRITUALITA

Predmet: *Filozofia a etika v ošetrovateľstve*

Študijný program: Ošetrovateľstvo

Mgr. Juraj Čáp, PhD.

Prezentácia č. 3

Vymedzenie – spiritualita – duchovnosť

- Je to viera v Boha?
- Má každý človek spiritualitu a religiozitu?
- Aký je rozdiel medzi spiritualitou a religiozitou?

Vymedzenie – spiritualita (druhy)

- Veriaci aj neveriaci (religiózne a sekulárna koncepcia).
- **RELIGIÓZNA** koncepcia – integrálna časť náboženskej skúsenosti (kresťanstvo – *Imago Dei* – vzťah človeka k Bohu).
  - Náboženskosť, náboženské založenie, „sila“ viery.
- **SEKULÁRNA** (areligiózna) koncepcia – dimenzia každého človeka.
  - Socio-kultúrne a historicky podmienený fenomén ľudského života.
  - Subjektívny, individuálny – personálny kontext.

Každý človek v niečo verí!

Religiózná koncepcia - príklad

- Z dotazníka *Nowotny Hope Scale* – NHS (Nowotny, 1989); subškála viera:
- Moja náboženská viera mi pomáha najviac, keď cítim, že som stratil/a odvahu.
- Modlím sa, a to mi dáva silu.
- Čítam bibliu, čo mi dáva silu.

Viera je to, čo presahuje všetky možnosti, ktoré má človek sám zo seba.

Viera je Boží dar.
Viera je milosť.

Vymedzenie – spiritualita (definícia)

- Ľudská spiritualita je **mnohoznačná**, do značnej miery je to subjektívna – osobná a teda aj **individuálne variabilná** stránka ľudského života.
- **Nie je možné ju redukovať iba na náboženskú vieru**, pretože by sme popreli mnohosť jej prejavov!

Vymedzenie – spiritualita (definícia)

- Je to podstatná dimenzia ľudského života zameraná na **hľadanie zmyslu a účelu** v živote, ktorý môže ale nemusí mať náboženskú povahu.
  - Neexistuje jednotná definícia spirituality.
  - V paliatívnej starostlivosti:
    - Spiritualita je dynamická dimenzia života človeka, ktorá sa vzťahuje k spôsobu, akým ľudia (jednotlivec a komunita) zažívajú, vyjadrujú a/alebo hľadajú zmysel, účel a transcendenciu, a k spôsobu, akým sú spojení s momentom, sebou samými, druhými, prírodou, významným či posvätným.
- ▼
- Schopnosť presiahnuť utrpenie a vyrovnávať sa so životnými výzvami.

Vymedzenie – spiritualita (ošetrovateľstvo)

- **Ošetrovateľstvo** definuje a používa spiritualitu rôznym spôsobom:
- Hľadanie zmyslu života,
- Praktizovanie náboženstva,
- Energia,
- Základná viera,
- Integrujúca sila,
- Multidimenzionálny koncept zahŕňajúci zmysel života, hodnoty, transcendenciu, vzťahy a sebaauktualizáciu.

Vymedzenie – spiritualita (ošetrovateľstvo)

- Prejavuje sa ako záujem o všetko nové, chuť žiť, prežívať krásu, poznávať, tvoriť a uskutočňovať dobro, v presahovaní samého seba, v hľadaní životných hodnôt.
- Patrí do intímnej (osobnej) sféry ľudského života.
- Kultúra je významným zdrojom spirituality.

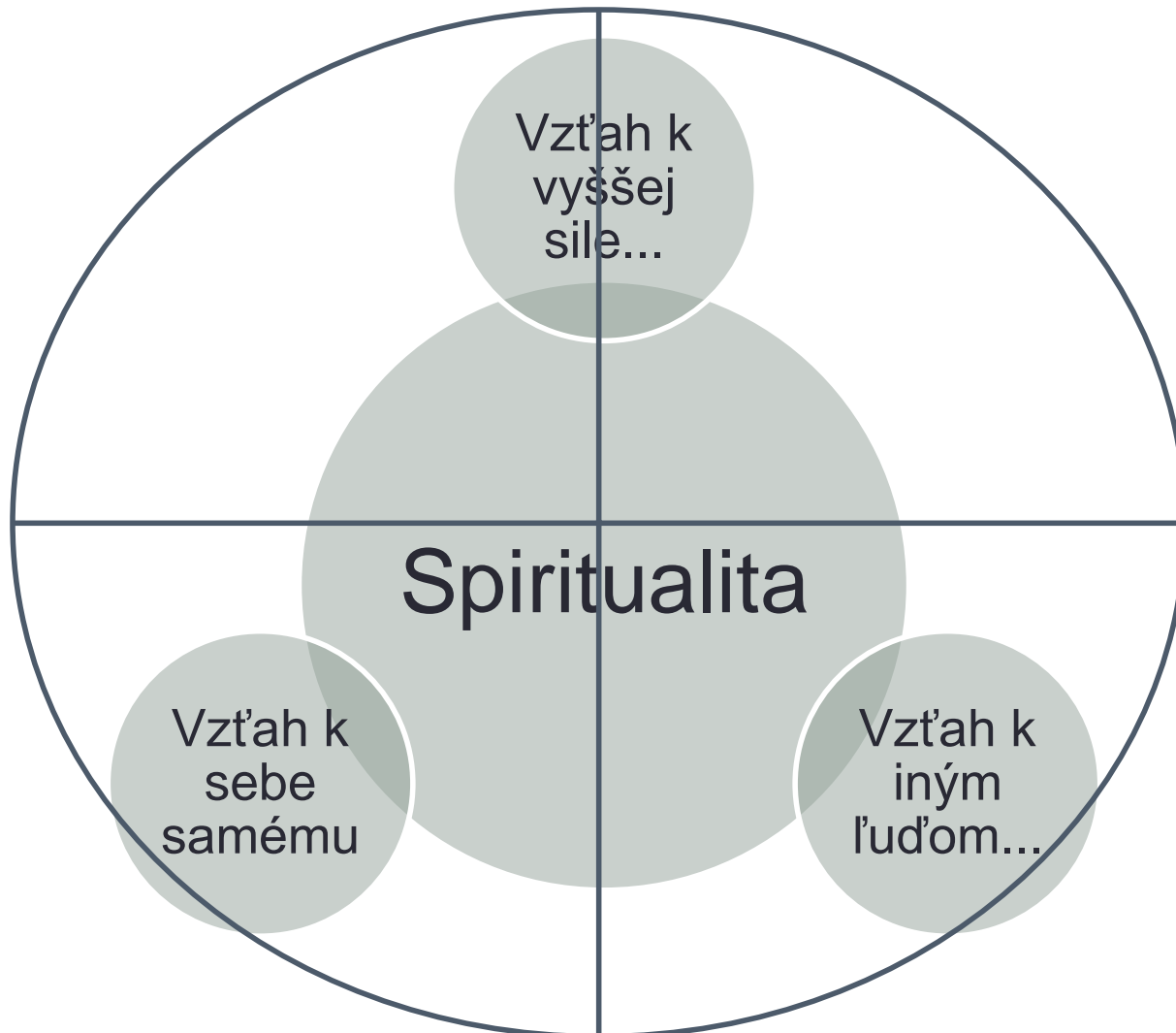
Vymedzenie – spiritualita (ošetrovatel'stvo)

- To čo nás vedie k tomu, aby sme hľadali zmysluplnosť života a zároveň nám ju aj dáva.
- Schopnosť presahovania k tomu, čo je podmienkou a dôvodom ľudského života a bytia vôbec – k niečomu vyššiemu (absolútnemu až posvätnému).
- Túžba človeka po zdokonaľovaní a osobnom raste.

Vymedzenie – spiritualita (vertikálna a horizontálna dimenzia)

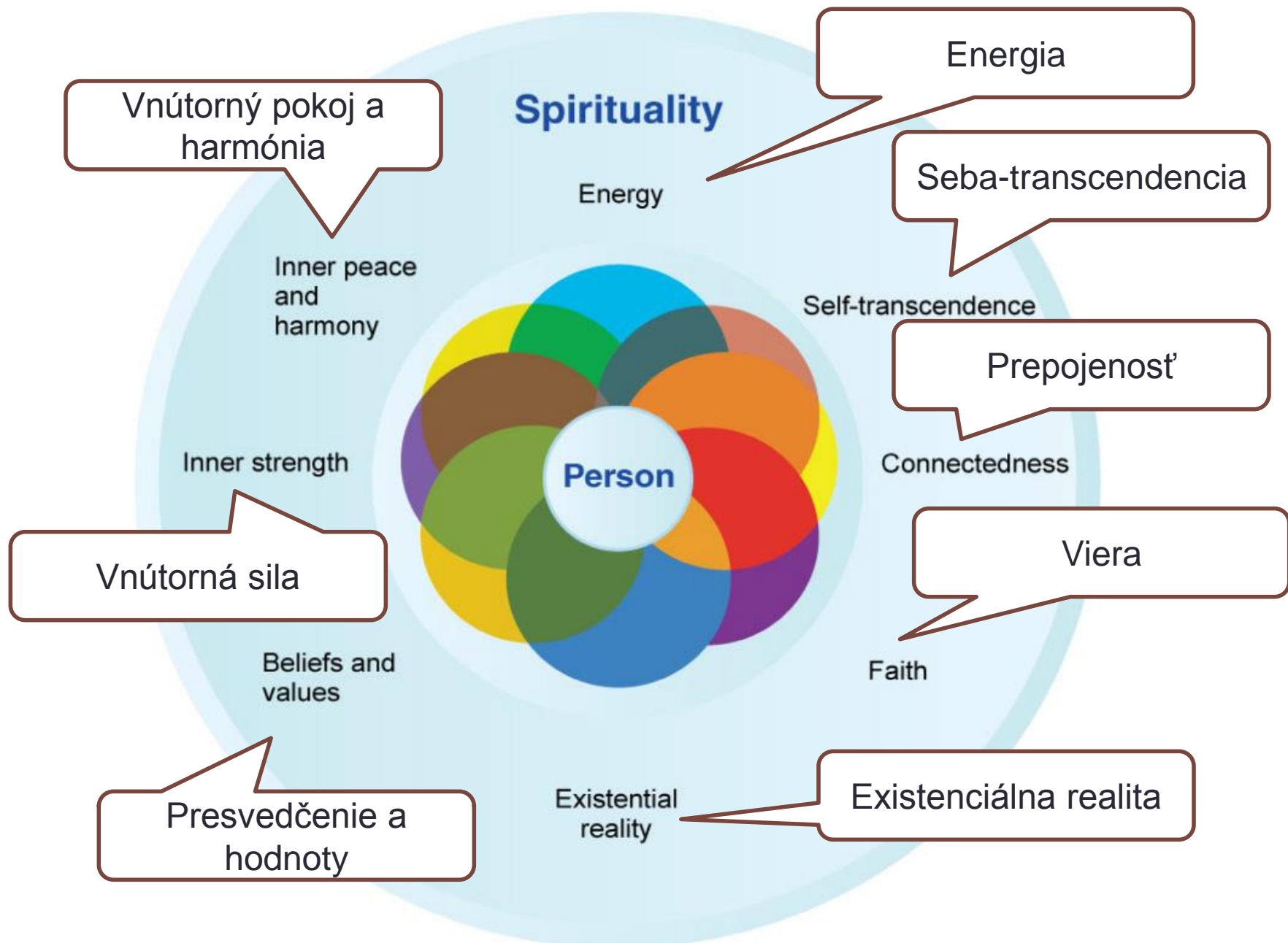
- **VERTIKÁLNE** zameranie vo vzťahu k absolútnu, alebo inej vyššej sile, či autorite (Bohu).
- **HORIZONTÁLNE** zameranie vo vzťahu jednotlivca k sebe samému, k ostatným ľuďom, prírode alebo svetu ako celku.

Vertikálny a horizontálny rozmer spirituality

OBLASTI SPIRITUALITY

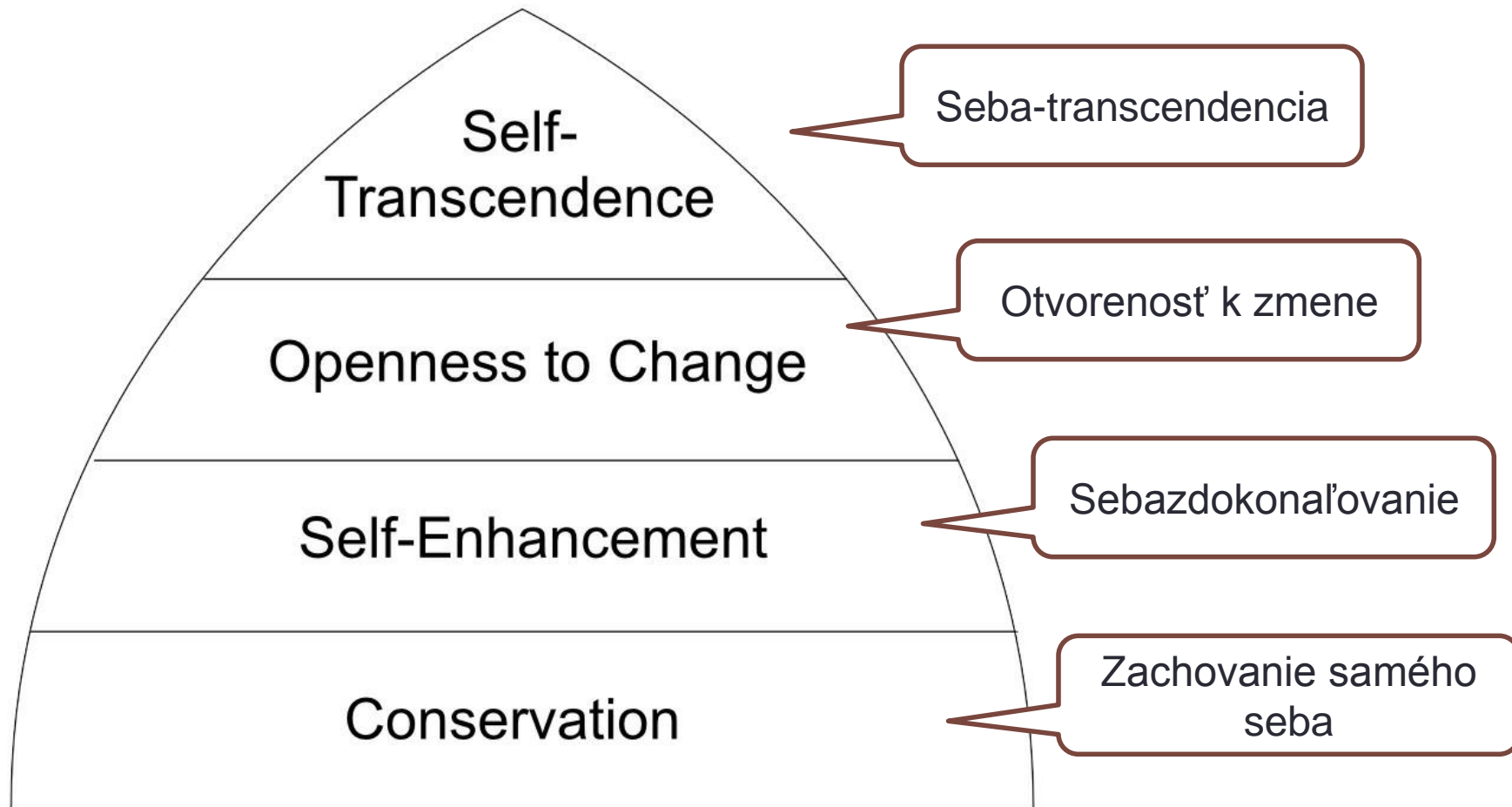

Transcendencia

- Prechádza celou spiritualitou – každá zložka spirituality má transcendentnú povahu.
- Presahovanie k niečomu inému ako som ja, k niečomu budúcemu, k niečomu vyššiemu.
- Prekračovanie osobných hraníc – seba-transcendencia.

Seba-transcendencia

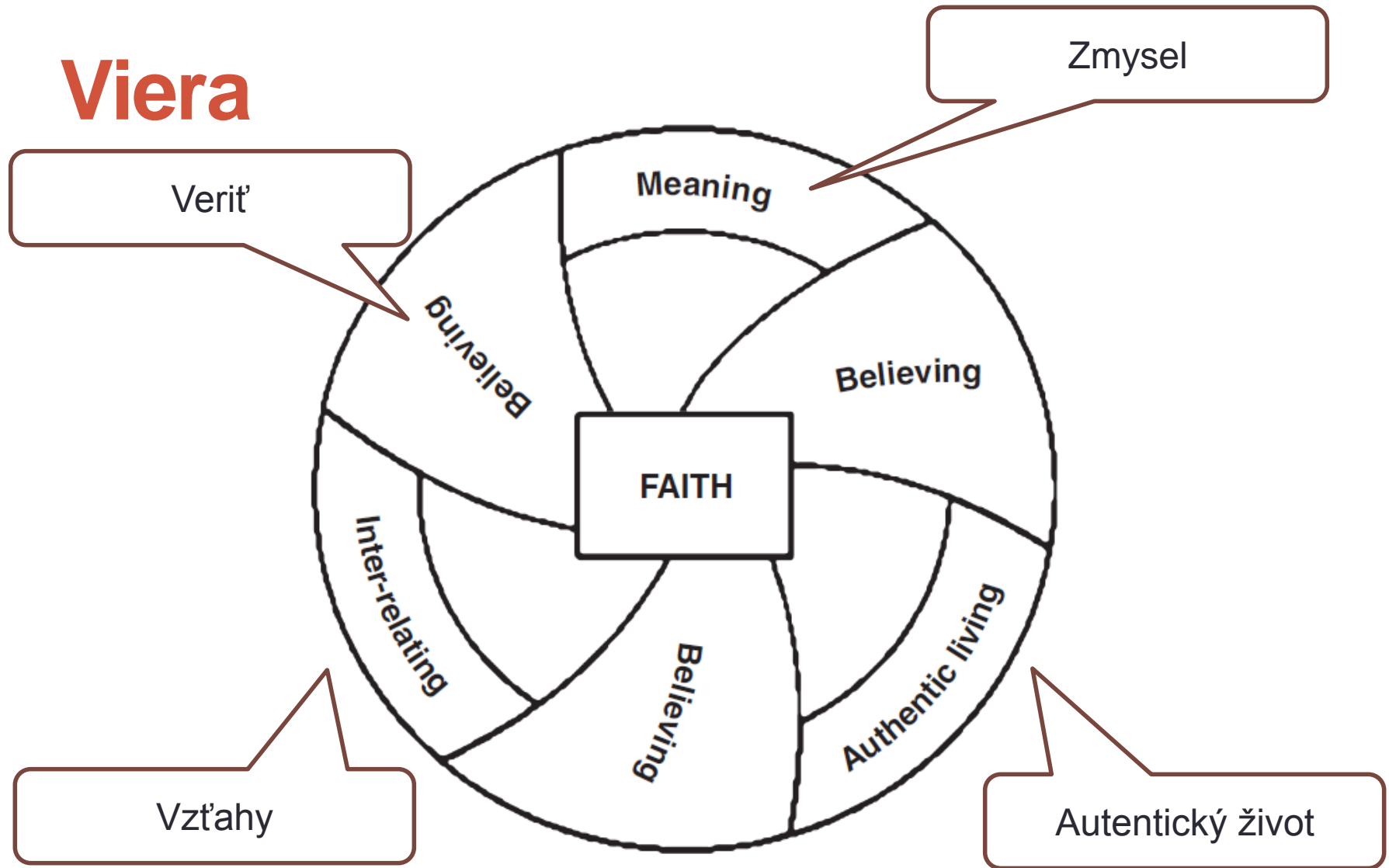

Hľadanie zmyslu a účelu života (Frankl)

- Existenciálny aspekt spirituality – dať životu zmysel a vyrovnať sa so smrťou.
- Každý človek má možnosť nájsť zmysel – vôľa k zmyslu.
- Zmysel je individuálny, jedinečný, jednorazový – nemožno ho predpísať.
- Život možno zmysluplne utvárať uskutočňovaním **hodnôt** v jednotlivých životných okamžikoch:
  - kreatívne hodnoty,
  - zážitkové hodnoty,
  - postoje hodnoty.
- Ak nemáme pod kontrolou situáciu, stále máme pod kontrolou postoj k nej!

Viera

- Viera je absolútne prisvedčenie, spočívajúce vo vnútornej istote.

Energia – sila

- Motivačný a aktivizujúci faktor – čo *nám dáva silu*.
- Integrujúci faktor – čo *nás „drží pokope“*.
- Oživujúci faktor – čo *nám dáva život (oduševnenie, elan vital)*.

Presvedčenie

- Dynamická štruktúra.
- **Osobná ideológia – svetonázor – osobná filozofia.**
- Relatívne ustálený a konzistentný systém názorov.
- **Obraz sveta**, prostredníctvom ktorého sa človek snaží riešiť „záhady“ a zmysel svojho života, orientovať sa vo svete a pod.
- Presvedčenie, ktoré určuje konanie.
- Usporiadáva skúsenosť určitým smerom a tomu všetko podriaďuje.
- Prekročiť vlastné potreby k hodnotám.

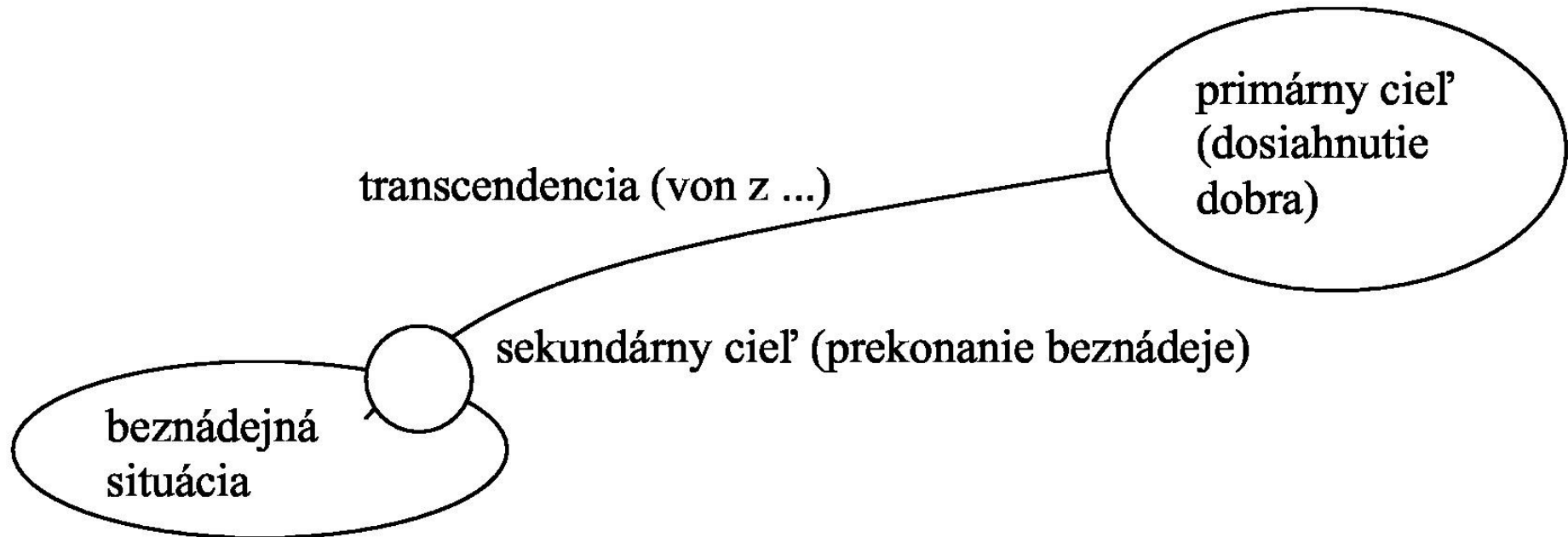
Nádej

- Kladný cit spojený s očakávaním (dosiahnutia) želanej budúcnosti, obyčajne nejakého dobra.
- Protiklad obáv, strachu a úzkosti – blízka radosti.
- Osobná, citová, vôľová angažovanosť – opak pasivity.

Delenie nádeje:

- Každodenná / **pravá** (reálna / nereálna, empirická / totálna...)
  - Pravá nádej vyrastá z bezvýchodiskovej situácie.
  - Nie dosiahnutie želaného dobra, ale prekonanie stavu beznádeje je primárnym cieľom nádeje.

Nádej

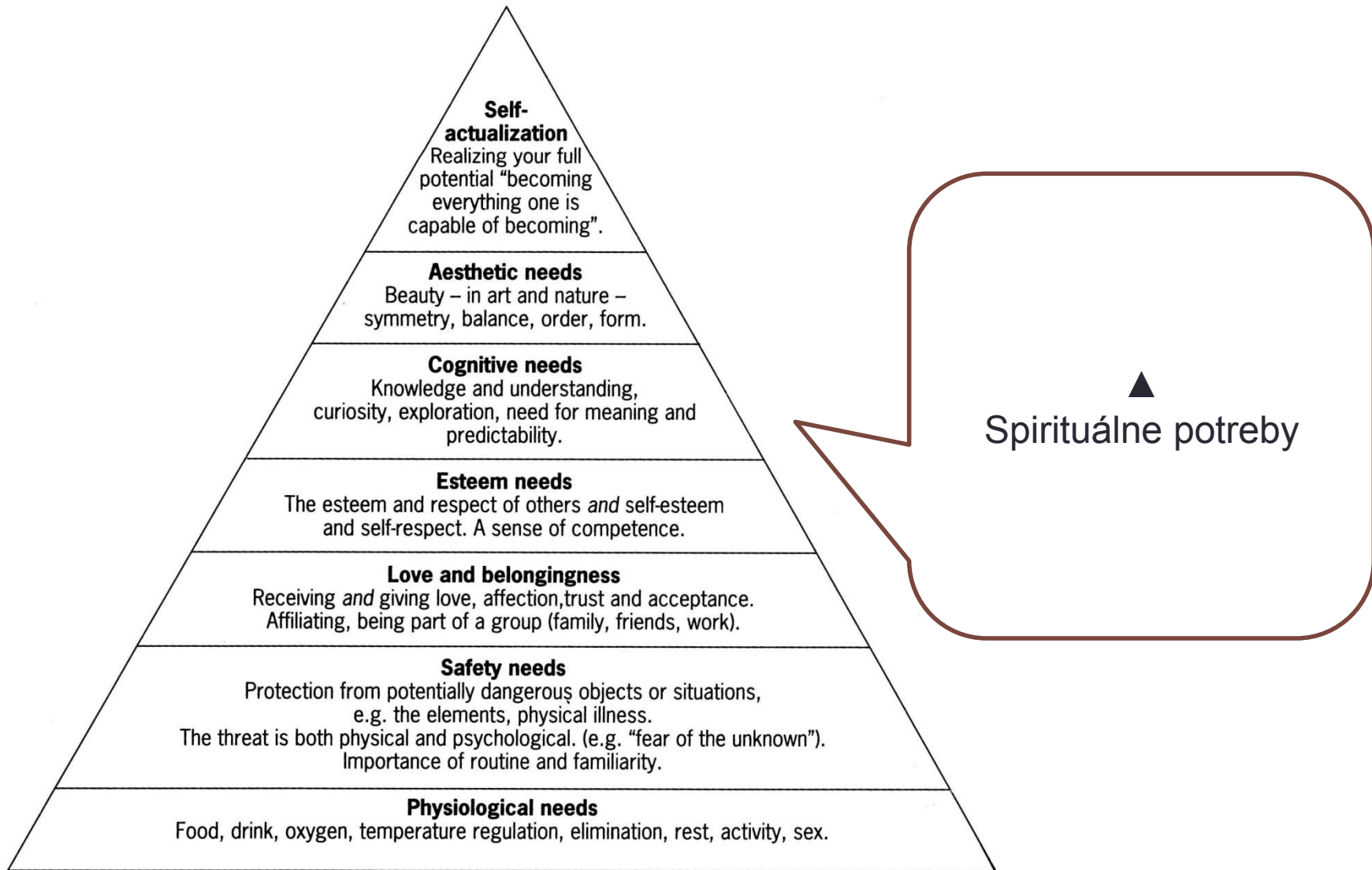
Vzt'ahy

- **Vzt'ah k absolútnu** (Bohu, vyššej sile, princípu, univerzu, prírode...).
- **Vzt'ah k sebe samému** (sebaúcta, dôstojnosť, sloboda, zodpovednosť...).
- **Vzt'ah k iným ľuďom** (všeobecne, k blízkym, láska, altruizmus...).

Spiritualita a spirituálne potreby

- Prejavuje sa prostredníctvom spirituálnych potrieb (Ošetrovateľstvo).
- Prelínanie s psychickými a sociálnymi potrebami.
- Spiritualita a spirituálne potreby sa stávajú prioritou **v hraničných situáciách** (vlastná smrteľnosť, nenaplnenie ambícií a cieľov, ohrozenie alebo strata zmyslu života, hodnotných vzťahov).

Maslowova pyramída potrieb

Spirituálne potreby – klasifikácia I.

Kozierová:

- Potreba pre účel a zmysel života
- Potreba lásky a spolupatričnosti
- Potreba odpúšťania
- Potreba nádeje

Spirituálne potreby – klasifikácia II.

Nemčeková:

- Potreba vzťahu k absolútnu
- Potreba nádeje
- Potreba sebaúcty a vedomia vlastnej hodnoty a dôstojnosti
- Potreba slobody
- Potreba poznania
- Potreba dobra, krásna
- Potreba lásky, priateľstva, dôvery k iným, porozumenia

Spirituálne potreby – klasifikácia III.

Taylor:

- Potreba vzťahu k absolútnu („k dokonalému inému“)
- Potreba niečoho pozitívneho, nádeje, vďačnosti
- Potreba dávať a prijať lásku
- Potreba prehodnocovať názory, presvedčenia
- Potreba mať zmysel
- Potreba viery, náboženstva
- Potreba pripraviť sa na smrť

Spirituálne potreby – klasifikácia IV.

Galek et al.:

- Láska, spolupatričnosť, rešpekt
- „Božskosť – posvätnosť“ (*divine*)
- Pozitívnosť, vďačnosť, nádej
- Zmysel a dôvod (účel) života
- Morálnosť
- Pochopenie, oceňovanie krásy
- Odhodlanie, smrť
- Kontrola nad životom
- iné (komfort, prekonanie utrpenia, bolesti)

Spirituálne potreby – klasifikácia V.

Royal College of Nursing, London:

- Nádej a sila
- Dôvera
- Zmysel a účel života
- Odpustenie
- Viera: viera v seba samého, iných, a pre niektorých to zahŕňa vieru v boha / vyššiu moc
- Hodnoty
- Láska a vzťahy
- Morálka
- Tvorivosť a sebavyjadrenie

Spirituálne potreby – klasifikácia VI.I.

McSherry

- **Potreba zmyslu a účelu:** túžba a potreba dať určitý zmysel nášmu životu a existencii
- **Potreba lásky a vzťahov:** bez intimity a uspokojenia získaného zdieľaním s druhými sa môžeme cítiť izolovaní, osamelí a ochudobnení o dotyk, bezpečie a lásku.
- **Potreba odpustenia:** počas života môžu vzniknúť problémy a konflikty vo vzťahoch. Nevyriešený hnev a vina môžu viesť k strate spirituálnej pohody.

Spirituálne potreby – klasifikácia VI.I.

McSherry

- **Potreba zdroja nádeje a sily:** spiritualita je často označovaná ako zdroj vnútornej sily a nádeje.
- **Potreba kreativity:** schopnosť nájsť význam, vyjadrenie a hodnotu v aspektoch života, ako je literatúra, umenie, hudba a ďalšie aktivity, ktoré pochádzajú z kreatívnej podstaty človeka, poskytujúce vyjadrenie a zmysel, ako aj prostriedky komunikácie.
- **Potreba dôvery:** ak je človek ochudobnený o dôveru, môže sa stať izolovaný. Potreba dôvery môže byť aplikovaná na jednotlivca, rodinu, priateľov alebo spoločnosť, svet v celku. Dôvera je predpokladom navytvorenie priateľstva a terapeutického vzťahu.

Spirituálne potreby – klasifikácia VI.I.

McSherry

- **Potreba vyjadrovať vlastné presvedčenia a hodnoty:** v živote fundamentálna potreba vyjadrovať a prejavovať vlastné presvedčenia a hodnoty.
- **Potreba udržiavať spirituálnu prax:** spirituálne praktiky môžu vychádzať z náboženského rámca, ale aj človek môže spirituálne rásť aj pri prechádzke prírodou alebo účasťou na športe.
- **Potreba vyjadrovať vieru v Boha, božstvo:** dôležitou dimenziou spirituality je pre niekoho viera v Boha alebo vyššiu silu či bytosť.

Spirituálna starostlivosť I.

- Rozpoznáva a reaguje na potreby ľudskej bytosti, ktorá je konfrontovaná s traumou – chorobou, smútkom.
- Môže zahŕňať potrebu:
  - zmyslu života,
  - sebahodnoty – dôstojnosti,
  - túžbu vyjadriť sám seba,
  - podporu vo viere, (obradu, modlitby, sviatosti).

Spirituálna starostlivosť II.

- Alebo jednoducho:
potrebou citlivého poslucháča!
- Duchovná starostlivosť začína podporou ľudského kontaktu v súcitnom vzťahu človeka k človeku.

O čom spirituálna starostlivosť nie je?

- Len o náboženskej viere a praxi.
- O vnucovaní svojho vlastného presvedčenia a hodnôt inému človeku.
- O využití situácie na konvertovania na akékoľvek náboženstvo.
- Činnosť iba pre špecialistu (psychológ, psychiater, teológ)
- Je vo výlučnej zodpovednosti kaplána.

Spirituálna starostlivosť – prečo?

Diagnostika, intervencie a výsledky.

Uspokojovanie spirituálnych potrieb
(celostná starostlivosť).

Dôležitosť pri prekonávaní:
straty, stresu, choroby, utrpenia...

Implementovať do ošetrovateľskej starostlivosti.

Literatúra

- CULHANE, A.S. *Hope and spirituality Offer Patients and families an Enhanced quality of life* [online]. [cit. 2014-02-23]. Dostupné na internete: <http://www.hopeforthespirit.info/index.htm>
- DYESS S.M. 2011. Faith: a concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 67(12), 2723–2731.
- DYSON, J. - COBY, M. - FORMAN, D. The meaning of spirituality: a literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 1997, no. 26, pp. 1183-1188.
- McSHERRY, W. 2006. *Making sense of spirituality in nursing and health care practise. An interactive approach*. London: Jessica Kingsley publication. 2006. 216 p. ISBN 1-84310-365-6
- NEMČEKOVÁ, M. et al. *Práva pacientov: Medicínske, ošetrovateľské a filozoficko-etické súvislosti*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 2004. 213 s.
- NOWOTNY, M.L. Assessment of Hope in Patient With Cancer: Development of an Instrument. *ONF*, VOL. 16, NO. 1, 1989. pp 57 – 61.
- OLDNALL A. A critical analysis of nursing: meeting the spiritual needs of patients. *Journal of Advanced Nursing*, 1996, no. 23, pp. 138-144.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha : Grada, 2007. 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.
- *Spirituality in nursing care: a pocket guide*. London : Royal College of Nursing, 2011.
- Svetonázor. In *Filit : Otvorená filozofická encyklopédia* [online]. 1999. Eds. J. Piaček, M. Kravčík. [cit. 2011-03-01] Dostupné na internete: <http://ii.fmph.uniba.sk/~kravcik/filit/pojem.php?obl=Svetonazor&pobl>
- Values. In *Philosophy of natura: The Kubrick Theme Blog at WordPress.com* [online]. [cit. 2014-02-21]. Dostupné: <http://physicalspace.wordpress.com/2010/10/20/values/>
- VAN DE GEER D.C.L – WULP, M. 2011. Spiritual care in palliative care: working towards an EAPC Task Force. *EJPC*, 2011;18:86-89.